

Vóór de scholen weer open gaan

Nu de scholen vanaf 11 mei weer openen, publiceren verschillende organisaties artikelen en checklists. In dit artikel brengen we verschillende bronnen samen. We willen hiermee scholen helpen bij de keuzes die ze moeten maken.

Basisdocumenten waarvan we iedereen aanraden om ze te gebruiken:

[Po raad kaart 4 onderwijs op afstand & terug naar school](#) geeft een helder overzicht met gezichtspunten en bullets met vragen op schoolniveau en vragen voor de schoolleider. Hier worden de onderwerpen de pedagogische relatie en de organisatie heel concreet gemaakt.

[Protocol opstart basisonderwijs](#) is een document waaraan vele deskundigen hebben meegeschreven en dat zeer helder is over de toepassingen die er zijn om het kabinetsbesluit van 21/4 vorm te geven.

Op 20 april publiceerde Henk van der Woude op Linked-in een blog met de titel [5 overwegingen voor als de scholen weer open gaan](#)¹. De opbouw van dit blog komt sterk overeen met hoe wij op 21 april jl. in een meet-up hebben gesproken over het weer openen van de scholen. Hieronder nemen wij daarom de opbouw en een aantal stukken tekst (*zie cursief*) letterlijk van hem over. Het volledige artikel van Henk van der Woude is te lezen [op zijn blog](#). Sommige vraagstukken hebben wij aangevuld of specifieker verwoord met de vrijeschooltraditie in het achterhoofd.

5 overwegingen voor als de scholen weer open gaan

Overall wordt al weer gepraat over het heropenen van de scholen. Wat zou het heerlijk zijn om alle kinderen weer op school te mogen zien! Van de veiligheidsaspecten heb ik geen verstand. Ik vertrouw maar op de experts die daar over nagedacht hebben. Maar hoe start je de klas weer op? Hier zijn 5 overwegingen voor een goede start!

1. Welbevinden op 1

De kinderen zijn blij om elkaar weer te zien. Maar ze hebben de afgelopen tijd allemaal op een eigen manier beleefd. De één heeft het leren thuis prima opgepakt, begeleid door vader of moeder. Een ander kind kan juist beschadigd zijn door een onveilige thuissituatie of ouders die niet hebben kunnen helpen. Weer een ander heeft een periode van angst of verdriet beleefd, omdat het coronavirus toegeslagen heeft in hun directe omgeving. Ieder kind heeft een eigen verhouding tussen de draagkracht (de belastbaarheid) en de draaglast (de belasting). Het is belangrijk dat leraren in de gaten houden of deze met elkaar in evenwicht zijn.

Tips:

¹ *5 overwegingen voor als de scholen weer open gaan*, Henk van der Woude. Gepubliceerd op linkedin 20 april 2020 <https://www.linkedin.com/pulse/5-overwegingen-voor-als-de-scholen-weer-open-gaan-henk-van-der-woude>

- *Neem de tijd om ervaringen te delen. In gesprekken, tekeningen, verhalen of op een andere manier. Geef ruimte voor emoties!*
- *Zorg dat je elk kind even hebt 'gezien', het liefst 1-op-1. Hoe hebben zij de afgelopen weken meegemaakt?*
- *Observeer goed welke kinderen beschadigd geraakt zijn. Welke kinderen vertonen ander gedrag dan voor die tijd?*
- *Gebruik wat meer coöperatieve werkvormen of samenwerkingsopdrachten om de onderlinge band weer op te bouwen.*

Aanvullingen

- De pedagogische relatie is het meest belangrijk. Zie voor meer en uitgebreidere informatie ook het basisdocument ([kaart 4 van de PO-raad](#)) dat wij hierboven noemden.
- Pedagogische hoofdwet eenvoudig uitgelegd: volwassenen helpen kinderen bij herstel na ziekte (fysiek) door gewoonten te versterken, ritme en structuur te bieden. Volwassenen helpen kinderen bij ontregelingen in de gewoonten door zelf heer en meester te worden over hun gevoelens en emoties. Volwassenen helpen kinderen die in hun gevoelens en emoties de weg kwijt zijn om vanuit hun individu eerlijk en oprecht sturing te durven nemen en geven.
- Zorg voor de verwerking van moeilijk verteerbare informatie op voor het kind passende wijze. En realiseer je dat dit niet altijd verbaal is.
- Vertel verhalen om de ervaringen in een zinvol verband te kunnen plaatsen. Voor voorbeelden hoe medewerkers van BVS dit in de afgelopen weken deden zie www.bvs-schooladvies.nl -> [onderwijs op afstand](#) -> [verhalen](#)
- Maak zichtbaar wat er de afgelopen weken is gebeurd: bijvoorbeeld op de jaartafel, bij de presentatie van ingeleverd werk.
- Maak zichtbaar wat er van de ene op de andere week gebeurt.
- Bied hulp bij piekeren:
 - Ontvang berichten van angst, verdriet, zorgen; ontken ze niet, maar maak ze ook niet groter en durf vragen even te parkeren. Wees eerlijk, eenvoudig en duidelijk daarover.
 - Schakel zintuigen in om kinderen te helpen in hun lijf en in het hier en nu te komen. Laat hen bijvoorbeeld 3 dingen opnoemen die je ziet, hoort, ruikt. Dat leidt af van de cirkelende gedachten.
 - Ga van het (abstracte) denken naar het doen, 'wat kan ik nu doen? In plaats van 'wat moet ik hierover denken?'
 - Maak een piekeren doe je niet alleen kaart (Regenboogtraining)
- Bedenk samen betekenisvolle dingen:
 - Maak een tekening op straat om mensen te begroeten of bedanken
 - Schrijf een kaartje
 - Geef tekens zoals bijvoorbeeld het plaatsen van beren achter ramen zodat kinderen op berenjacht kunnen gaan
- Maak het op school prettig voor elkaar, doe aardig.
- Leef voor hoe jij in deze tijd jouw keuzes maakt
 - Wees mild voor jezelf
 - Wees moedig

- Onderzoek bronnen (digitaal nieuws, hear-say, fake-news, cijfers en getallen)
- Herken de fases van rouwverwerking: ook het verlies van alles wat nu niet doorgaat is te beschouwen als een vorm van rouwverwerking. Je neemt afscheid van verwachtingen waar je lang naar toe hebt geleefd: jaarfeesten, schoolkamp/schoolreisje, een bijzondere periode waar je naar uitkeek, toneelstuk of eindmusical, een leerkracht waar je een paar jaar les van hebt gehad. De volgende fases zijn te onderscheiden en lopen soms door elkaar heen:
 - Ontkenning dissociatie
 - Boosheid
 - Het gevecht aangaan/onderhandelen
 - Depressie/verdriet/angsten
 - Aanvaarding/ acceptatie
- Recent wordt wel gesproken van een zesde fase: de fase van de zingeving: daar waar het verlies in een zinvolle context is geplaatst binnen de biografie.

2. Terug naar de vertrouwde regelmaat

Kinderen zijn gebaat bij regelmaat. Want regelmaat geeft duidelijkheid en veiligheid. Pak dus zo veel mogelijk de draad weer op van voor de coronacrisis. Het gewone lesrooster, dezelfde boeken en schriften, dezelfde plaatsen (als dat past binnen de nieuwe regelgeving). Het kost even tijd om weer te wennen aan elkaar, aan de regels en aan de juf of meester. Ga uit van het in en uitademend principe in de lesstof, verzorg activiteiten van denken, voelen en willen gedurende de lesdag. Gebruik kunstzinnige verwerkingsvormen afwisselend met verwerkingsvormen waar cognitieve inspanning nodig is. Terug naar de gewone situatie maakt ook dat de bijzondere gebeurtenissen weer in perspectief komen en niet groter worden dan ze zijn, het is gezond makend.

Tips:

- *Geef in je lesrooster (die je voor de coronacrisis ook al gebruikte) aan waar gewerkt wordt, maar ook wanneer er ruimte is voor gesprek (zie 1.)*
- *Geef de tijd om weer in het ritme te komen. Om weer te wennen aan de regels, de gewoontes en aan elkaar.*
- Kies een kunstzinnig vak dat je herhalend aan bod laat komen, in plaats van iedere dag een andere vakles.
- Zolang de klas in twee groepen naar school komt:
 - Realiseer je dat het nog meer tijd kost om de gewoontes in te oefenen, ze zijn er niet zomaar.
 - Denk over langere lijnen na, nu de kinderen de helft van de tijd naar school gaan. Maak een periode langer, herhaal meer dagen.
 - Verzin verbindende activiteiten van de ene groep naar de andere groep, zoals het schrijven van berichtjes aan elkaar, het maken van een doorgaand/groei kunstwerk in de klas.

3. Stel je eigen verwachtingen bij

Sommige kinderen hebben optimaal geprofiteerd van het thuisonderwijs. Lang leve de ouders die er in zijn geslaagd om tijd en aandacht aan het thuisonderwijs te geven! Maar andere kinderen hebben niet of nauwelijks thuisonderwijs gehad, ondanks alle moeite die jij er in hebt gestopt. En meestal zijn dat de kinderen die het het minst kunnen missen. Kortom: de niveauverschillen in je groep zullen toegenomen zijn. Het is niet anders.

Naast dat de kinderen 6 weken thuisonderwijs hebben gehad, komen zij net uit een vakantie van 2 weken. Net als na de zomervakantie zal niet iedere leerling nog beheersen wat het daarvoor kon. Als de leerlingen weer gewend zijn en de onderwijstijd toeneemt, lopen veel leerlingen dit ook weer in.

Tips:

- *Ga niet te snel starten met toetsen en testen. Dat kan best even wachten. Met name kwetsbare kinderen ondersteun je niet door meteen te toetsen. Sterker nog, dat confronteert hen meteen met dat wat nog niet lukt.*
- *Peil tijdens je lesgeven geregeld wat de kinderen wel en niet opgepakt hebben. Gebruik je oren en ogen. Zo weet je welke kinderen nog ondersteuning van je nodig hebben en wie het zelf al kan.*

Per vak/domein enkele tips:

- Spelling:
 - Als je geen nieuwe instructie hebt aangeboden: ga terug naar waar je gebleven was voor de thuiswerktijd en houd met eigen handgeschreven lijstjes van de dagelijkse dictees meteen bij hoe de kinderen de eerder aangeboden categorieën nog beheersen. Zie je daar terugval: herhaal de eerder aangeboden categorieën tot ze weer zitten en jullie een gemeenschappelijke taal spreken.
 - Als je nieuwe categorieën hebt aangeboden tijdens de thuiswerkweken. Ga terug naar ongeveer drie weken geleden en kijk of die stof is aangeland. Afhankelijk van je bevindingen ga je voor of achteruit in de leerlijn die je gebruikt.
- Technisch lezen:
 - Als er geen nieuwe instructie is aangeboden: ga door waar je was gebleven en pas je planning aan. Maak je daarover niet te druk. Als kinderen wel zelf thuis hebben gelezen, zullen de leesvaardigheden omhoog gegaan zijn. Houd wel de verhouding in de gaten tussen je planningsschema van technisch lezen en spelling. Lezen loopt altijd voor. Zie voor alternatieve combiplanningsschema's op de site www.zoleerjekinderenlezenenspellen.nl
 - Als er leesbladen zijn meegegeven en je weet niet zeker of de kinderen er een leesinstructie bij hebben gekregen: neem nieuwe leesbladen met dezelfde categorieën en herhaal de leesinstructie.
- Rekenen:
 - Als er geen instructie op nieuwe leerdoelen en rekenstrategieën is gegeven, ga terug naar waar je voor de thuiswerktijd was gebleven. Maak voldoende tijd voor het opfrissen van relevante voorkennis. Verzorg bij ieder onderwerp de verschillende handelingsniveaus (handelend rekenen, concreet en abstract voorstellen en formeel rekenen) en heb aandacht voor de transfer van de ene fase naar de volgende.

- Als je wel nieuwe leerdoelen en rekenstrategieën hebt aangeboden, herhaal deze stof dan in de klas en ga dan spelenderwijs, al samenwerkend, na wat hiervan is geland. Afhankelijk van je bevindingen kan je door of herhaal je bepaalde stof.
- Algemeen:
 - Vier de successen en maak zichtbaar wat de leerlingen in de tijd van thuiswerken allemaal hebben gedaan en geleerd. Is er vooral lesstof herhaald, benoem dan dat zij nu staat zijn (bijvoorbeeld) om iets vlotter of mooier voor te lezen of uit te rekenen. Zijn er nieuwe dingen aangeboden, maar wordt het doel niet volledig beheerst, maak dan zichtbaar wat er al wel lukt.

4. Zoek de kern

Je zult je jaarprogramma niet helemaal af kunnen maken. En je hebt nog ongeveer 9 schoolweken te gaan. Trap dus niet in de valkuil om je als een bezetene op de leerdoelen te storten. Stel prioriteiten.

Besef ook, dat door de regelgeving kinderen 50% van de tijd op school zijn. In de tijd die zij thuis doorwerken, kunnen zij wellicht niet meer zo gemakkelijk terugvallen op de begeleiding op afstand. Jij staat grote delen van de dag met de andere helft in de klas.

Tips:

- *Selecteer per week 2 rekendoelen, 2 spellingcategorieën, 2 taaldoelen en 1 (begrijpend) leesdoel die je in elk geval nog zou willen behandelen. Niet meer. Zo maak je een behapbaar programma en hoef je je niet schuldig te voelen. En zorg dat je die doelen ook ècht goed behandelt.*
- *Noteer kort (!) welke doelen je niet behandeld hebt. Bijvoorbeeld aan de hand van de leerlijnen in de handleiding van je methode. Geef dit door aan de volgende leerkracht van je groep. In het vervolg van de schoolcarrière van de kinderen is er genoeg gelegenheid om deze doelen weer op te pakken.*
- Kijk naar de kern van de periode doelen en ontwikkeldoelen. Zij hebben een relatie met de ontwikkelingsfasen van de kinderen. Durf in de periode die je gaat geven een mix te maken tussen de lineaire doelen die je wilt bereiken en deze ontwikkeldoelen.
- Ga uit van een nog grotere verbinding tussen vakken, ontwikkelvakken en kunstzinnige leerlijnen dan normaal. Geef deze afsluitende periode een toepasselijke naam en thema.
- Bedenk dat de periode tot de zomervakantie hoe dan ook heel bijzonder zal zijn. Ga ervan uit dat iedere week een eigen dynamiek heeft.

5. Toetsen en vordering in kaart brengen

Hoe breng je de vorderingen van de leerlingen in kaart? Moeten we nu de niet-methodetoetsen wel afnemen? We raden hier vooral voorzichtigheid aan. Nog afgezien van de mogelijke hiaten en verschillen tussen de leerlingen die zijn ontstaan door het thuisonderwijs; hebben stressvolle gebeurtenissen en de verandering van de dag- en weekritmes invloed op hoe kinderen een toets zullen maken.

Weeg dus met collega's goed af of je de kostbare contacttijd die je tot de zomer hebt met de leerlingen, wilt besteden aan de afname van allerlei toetsen. Wil je zicht krijgen op de vorderingen van leerlingen kan je wel denken aan de volgende mogelijkheden:

- Ontwerp opdrachten die de leerlingen zelfstandig of in tweetallen aan moeten pakken. Bekijk tijdens het werken hoe zij de opdracht uitvoeren.
- Stel tijdens de instructie regelmatig controlevragen. Laat leerlingen deze op een wisbordje schrijven of zorg dat je willekeurig beurten geeft. Hierdoor moet iedereen actief meedoen en krijg je snel zicht op of leerlingen doelen beheersen.
- Bekijk het werk dat jullie klassikaal hebben besproken en houd je bevindingen middels eenvoudige aantekeningen bij.
- Maak zelf een (klein) proefwerkje, waarin je de doelen die je aangeboden hebt langs laat komen.
- Maak gebruik van toetsen uit oefenmethodes, eventueel van een aantal hoofdstukken/blokken terug. Ga bij maandelijkse methode toetsen uit Staal een of twee maanden terug. Deze toetsen zijn door hun volledigheid zeer geschikt om hiaten op te sporen (vergelijk als PI dictee). Kies bij leestoetsen eerder voor AVI (dat meet leesvaardigheden in brede zin) dan DMT (dat meet de mate van een aspect van het lezen en geeft geen uitslag op gebied van lezen, maar een vergelijking t.o.v. de normgroep)
- Gebruik [taalkijkwijzers](http://www.bvs-schooladvies.nl) als evaluatie-instrument (www.bvs-schooladvies.nl -> downloads en links -> formulieren -> taalkijkwijzers) Dit zijn vragenlijsten die zijn ontworpen om (niet eenvoudig te toetsen) taalactiviteiten in beeld te brengen, vergelijkbaar met de rekendiagnostische gesprekken en kindgesprekken uit handelingsgericht werken.

Wil je toch toetsen met de niet-methodetoetsen, neem deze dan in het najaar af. Boom, Iep en Dia bieden ruime normeringen, waardoor je deze toetsen op eigen momenten kan afnemen. Cito heeft toegezegd met een extra normering te komen, zodat toetsen na de zomer kunnen worden gescoord.

Neem je de niet-methodetoetsen toch in juni af, gebruik ze dan om je onderwijsaanbod voor en na de zomervakantie af te stemmen op de behoeften van de leerlingen.

Gebruik de toetsen in ieder geval niet om trends uit te lezen. Toets uitsluitend om er zelf informatie uit te halen. *Van toetsen leren kinderen niks en het vraagt kostbare onderwijstijd.*

Tenslotte

Tenslotte: laat je niet gek maken. Als alles wat stil gelegen heeft weer tot leven komt, lijkt alles prioriteit te hebben. Niets is minder waar. De scholen hebben maar 6 weken stil gelegen, en in die tijd is er nog thuisonderwijs gegeven ook. Als we dit plaatsen in de 320 weken die een basisschool-loopbaan van een kind duurt, valt het nog best mee :-)

Bronnen:

5 overwegingen voor als de scholen weer open gaan, Henk van der Woude. Gepubliceerd op linkedin 20 april 2020

<https://www.linkedin.com/pulse/5-overwegingen-voor-als-de-scholen-weer-open-gaan-henk-van-der-woude>

Advies en ondersteuning voor de LVS-toetsen, Cito. Gepubliceerde nieuwsbrief 2 april 2020.
http://v.marketingautomation.services/view?k=4&c=308444179&j=44119316484&l=MzWwMLU0NzWxNDAzAAA&utm_medium=email&utm_source=sharpspring&sslid=MzWwMLU0NzWxNDAzAAA&sseid=M7Q0MzI3MLc0NwIA&jobid=fb6279fc-6fbb-43ff-b3a9-6e034697422d